

การมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในตำบลบ้านแก่ง อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ

Farmer's Participation in Water Resource Management in BanKaengSubdistrict,

PhuKhiao District, Chaiyaphum Province

ศศินันท์ ศุกกิจอุดมการณ์ (Sasinun Suppagitudomkarm)* ดร.ปัสดี ประสมสินธุ์ (Dr.Patsi Prasomsin) **

ดร.ธนาภรณ์ อธิปัญญากุล(Dr.Thanaporn Athipanyakul) ***

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรน้ำ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในตำบลบ้านแก่ง อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรชาวไร่อ้อยจำนวน 117 ตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในด้านการคิดริเริ่ม และด้านการติดตามผลอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านการวางแผนด้านการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจมีส่วนร่วมของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ ระยะทางจากการใช้น้ำถึงแปลงอ้อย การเข้าอบรมเรื่องการใช้น้ำเพื่อการผลิตอ้อย การได้รับข่าวสารในด้านความสำคัญของทรัพยากรน้ำในการดำรงชีวิตและทำการเกษตรและความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำ หน่วยส่งเสริมของภาครัฐและโรงงานน้ำตาล

ABSTRACT

Farmer's participation in water management was a crucial factor in the sustainability of water resource management. The major objectives of this study were to investigate farmer's participation in water management, and to analyze factors related farmer's participation in water management. Data collection was drawn from 117 sugarcane farmers with the simple random sampling technique. Descriptive statistics and inferential statistics were applied for the data analysis. Results showed that farmer's participation in critical thinking, planning, and evaluation were in the moderate levels, while farmer's participation was in the high level. Factors significantly related to farmer's participation at 0.05 level were distance from water source to sugarcane farm, farmer's participation in water use for sugarcane production program, farmer's perception toward a crucial of water resource in human living and agricultural sector, farmer's confidence in administration of water group, government, and cane factory Extension Agent.

คำสำคัญ: การจัดการ ทรัพยากรน้ำ การมีส่วนร่วม

Keywords: management, water resource, participation

*นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

**รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรน้ำอุดมสมบูรณ์ แต่จากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้มีการขยายพื้นที่การเกษตรเพิ่มมากขึ้นประกอบกับการขยายตัวของภาคครัวเรือนทำให้เกิดความต้องการน้ำจืดเพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง (คณะเศรษฐศาสตร์, 2556) นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านความแปรปรวนสภาพภูมิอากาศที่มีผลทำให้เกิดสถานการณ์ภัยแล้งและน้ำท่วมสถานการณ์ต่างๆเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตร (กรมทรัพยากรน้ำ, 2558)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะพืชเศรษฐกิจและเป็นวัตถุดิบที่สำคัญของอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล จากฤดูการผลิต 2558/2559 ซึ่งเป็นช่วงการเกิดภัยแล้งพบว่า ปริมาณและคุณภาพผลผลิตอ้อยลดลงจากที่เดิมตั้งเป้าไว้ถึง 106 ล้านตัน แต่พบว่าปริมาณอ้อยที่เข้าหีบเมื่อสิ้นฤดูหีบมีเพียง 94.05 ล้านตัน (สำนักคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย, 2558) จากการศึกษาของเกริกและคณะ (2552) ระบุว่าพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ปลูกภาคตะวันออกเฉียงเหนือเนื่องจากเป็นแหล่งผลิตอ้อยสำคัญของประเทศไทยเพราะการเพาะปลูกส่วนใหญ่เกษตรกรรออาศัยน้ำฝนเป็นหลัก (วิเชียร และวิซารพร, 2552)

จากสถิติพื้นที่เพาะปลูกอ้อยของประเทศไทยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาพบว่า พื้นที่เพาะปลูกอ้อยส่วนใหญ่ของประเทศไทยอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย, 2559) โดยกระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ การปลูกอ้อยของเกษตรกรเป็นการปลูกอ้อยข้ามแล้งหรืออ้อยที่อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ดังนั้น หากเกิดสภาวะภัยแล้งหรือฝนทิ้งช่วงย่อมส่งผลกระทบต่อเกษตรกรชาวไร่อ้อย

ตำบลบ้านแก้ง อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิเป็นพื้นที่หนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชาชนในพื้นที่ปลูกอ้อยและข้าวเป็นพืชหลักแต่จากปัญหาภัยแล้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งมักจะเกิดทุกๆ 5 ปี ทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องหาแหล่งน้ำสำหรับการผลิตพืชดังกล่าว ในปี 2547 ทางกระทรวงพลังงานจึงมีการติดตั้งสถานีสูบน้ำจากบึงหนองสามหมื่นซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ที่สามารถเก็บกักน้ำได้ประมาณ 12 ล้านลูกบาศก์เมตร (เทศบาลบ้านแก้ง, 2557) และมีการพัฒนาโดยได้รับความร่วมมือจากโรงงานน้ำตาลในพื้นที่ มีการพัฒนาต่อยอดด้านการวางระบบชลประทานในไร่นาตลอดจนมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้นเพื่อให้การบริหารจัดการน้ำมีประสิทธิภาพมากขึ้น

อย่างไรก็ตามจำนวนผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนยังมีจำนวนน้อย กล่าวคือ มีเพียง 83 ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,056 ครัวเรือนที่อยู่ในตำบลบ้านแก้งที่ทำการเพาะปลูกอ้อย หรือคิดเป็นร้อยละ 26.72 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และถึงแม้จำนวนสมาชิกของกลุ่มผู้ใช้น้ำจะอยู่ในฐานะผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ แต่ดูเหมือนว่าสมาชิกบางรายอาจขาดการเป็นสมาชิกเฉพาะเพื่อประโยชน์ของการใช้น้ำ แต่ยังคงขาดการมีส่วนร่วมในด้านอื่นๆ ในเชิงทฤษฎีแล้วการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 4 ด้าน (สุภางค์, 2546) ได้แก่ ด้านการคิดริเริ่ม ด้านการวางแผน การปฏิบัติการ และการติดตามผล ดังนั้น การที่ประชาชนที่ตัดสินใจเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำอาจมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนแตกต่างกันไป นอกจากนี้ความสำเร็จด้านการจัดการน้ำยังอาจขึ้นอยู่กับรูปแบบในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ดังกล่าว

ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวที่มีเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนมีจำนวนน้อยและเกษตรกรที่เข้ามาเป็นสมาชิกบางรายเข้ามาเพื่อผลประโยชน์จากการใช้น้ำแต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่างๆ และจากบททวนวรรณกรรมที่ผ่านมายังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาประเด็นต่างๆ ดังที่ระบุข้างต้น ดังนั้นการวิจัยนี้จึงสนใจที่จะศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในกิจกรรมต่างๆ รวมถึงศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม

ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมปัจจัยที่หลักที่มักมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมมี 4 ด้านหลัก (วัลยา, 2549; โสภิตา, 2553) ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ด้านการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ความตระหนัก และความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการโดยผลการศึกษาที่ได้สามารถใช้ในการวางแผนและพัฒนาการจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในตำบลบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ
2. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในตำบลบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

วิธีการวิจัย

การรวบรวมข้อมูล

แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

- 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) คือ ข้อมูลที่รวบรวมจากเกษตรกรชาวไร่อ้อยที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในชุมชนบ้านลาด ซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายของการศึกษานี้จำนวน 1,056 ครัวเรือนรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling technique) จากเกษตรกรชาวไร่อ้อยจำนวนทั้งหมด 117 ตัวอย่าง หรือประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างโดยมีการพัฒนาแบบสอบถามจากการจัดประชุมกลุ่ม และทดสอบความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราค (Cronbach's Alpha Coefficient) (สุวิมล, 2555) ซึ่งในการทดสอบแบบสัมภาษณ์พบค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.717 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีค่าความเชื่อมั่นสูง เนื่องจากค่าที่คำนวณได้มีค่าเข้าใกล้ 1
- 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) รวบรวมข้อมูลด้านการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมจากบทความทางวิชาการตลอดจนข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำของชุมชนจากหน่วยงานท้องถิ่นและจากโครงการวิจัย รูปแบบการจัดการทรัพยากรทางการเกษตรของเกษตรกรชาวไร่อ้อยรายย่อย กรณีศึกษาจังหวัดชัยภูมิ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การวิเคราะห์ด้านการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมทุกครั้งในกิจกรรม การมีส่วนร่วมเป็นบางครั้ง และไม่มีส่วนร่วมเลย โดยใช้ร้อยละในการวิเคราะห์ สำหรับการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) สถิติ Chi-Square และใช้สถิติ T-test เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของเกษตรกรชาวไร่อ้อย

ผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมและระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของเกษตรกร

จากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรชาวไร่อ้อยพบว่า มีจำนวนเกษตรกรชาวไร่อ้อยที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมจำนวน 68 และ 49 ตัวอย่าง หรือคิดเป็นร้อยละ 41.88 และ 58.12 ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในตำบลบ้านแก้ว อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ	68	58.10
ไม่มีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ	49	41.90
รวม	117	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ (2559)

ในส่วนของเกษตรกรชาวไร่อ้อยที่มีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ พบว่า มีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำแตกต่างกันดังตารางที่ 2 โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

ด้านการคิดริเริ่ม

ระดับการมีส่วนร่วมด้านการคิดริเริ่มของเกษตรกรชาวไร่อ้อยที่มีส่วนร่วมด้านการเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมในเรื่องของการจัดวางระบบส่งน้ำและการประชาสัมพันธ์พบว่า เกษตรกรชาวไร่อ้อยที่มีส่วนร่วมในการจัดการน้ำมีส่วนร่วมทุกครั้งที่กิจกรรมทั้งสองเพียงร้อยละ 38.20 และ 38.20 ตามลำดับ แต่อีกร้อยละ 50.00 และ 44.10 เข้ามีส่วนร่วมในด้านดังกล่าวเป็นบางครั้งบางคราว ซึ่งนับว่าเกษตรกรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านการคิดริเริ่มในระดับปานกลาง

ด้านการวางแผน

การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนจัดการน้ำ วางแผนชักชักชวนเกษตรกรให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำและการวางแผนพัฒนาระบบส่งน้ำ พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรชาวไร่อ้อยตัวอย่างเข้ามีส่วนร่วมบางครั้งบางคราวหรือมีส่วนร่วมในระดับปานกลางในกิจกรรมดังกล่าว คิดเป็น 45.60 54.40 และ 48.50 ตามลำดับ ในขณะที่เกษตรกรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งสามด้านทุกครั้งมีเพียงร้อยละ 27.90 29.40 และ 33.80 ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรชาวไร่อ้อยที่เหลือร้อยละ 26.50 16.20 และ 17.60 เป็นเพียงสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำเท่านั้นแต่กลับไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการวางแผน

ด้านการปฏิบัติการ

การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการในเรื่องของการวางระบบท่อส่งน้ำการบำรุงรักษาท่อส่งน้ำ การพัฒนาท่อส่งน้ำ และการแก้ปัญหาหากกลุ่มผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่เกษตรกรมีส่วนร่วมทุกครั้งคิดเป็นร้อยละ 39.80 36.80 39.70 และ 36.80 ตามลำดับ ในขณะที่เกษตรกรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวเป็นบางครั้งบางคราวมีเพียงร้อยละ 30.90 32.40 36.80 และ 35.30 ตามลำดับ ซึ่งแตกต่างจากเรื่องการรับทราบปัญหา และการปฏิบัติงานร่วมกับภาครัฐและเอกชน ส่วนใหญ่เกษตรกรมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวเป็นบางครั้งบางคราวคิดเป็นร้อยละ 36.80 และ 39.70 ตามลำดับ แต่อีกร้อยละ 33.80 และ 29.40 เข้ามีส่วนร่วมทุกครั้งจึงนับได้ว่าเกษตรกรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำได้มีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการในระดับมาก

ด้านการติดตามผล

การมีส่วนร่วมด้านการติดตามผลการควบคุมดูแล การพัฒนา และการติดตามแก้ไขปัญหาด้านการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรมีส่วนร่วมเป็นบางครั้งบางคราวคิดเป็นร้อยละ 45.60 51.50 และ 50.00 ตามลำดับ ในขณะที่เกษตรกรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งสามด้านทุกครั้งมีเพียงร้อยละ 35.30 35.30 และ 35.30 ตามลำดับซึ่งจัดได้ว่าเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำด้านการติดตามผลในระดับปานกลาง

ตารางที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำในตำบลแก้ง อำเภอกุฉีชุม จังหวัดชัยภูมิ

กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ	การมีส่วนร่วม						รวม	
	มีส่วนร่วมทุกครั้ง		มีส่วนร่วมเพียงบางครั้งบางคราว		ไม่มีส่วนร่วม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านการคิดริเริ่ม								
1.1 การเสนอความคิดเห็นด้านการจัดวางระบบท่อส่งน้ำ	26	38.20	34	50.00	8	11.80	68	100.00
1.2 การเสนอความคิดเห็นด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการน้ำ	26	38.20	30	44.10	12	17.70	68	100.00
2. ด้านการวางแผน								
2.1. ในการจัดการน้ำ	19	27.90	31	45.60	18	26.50	68	100.00
2.2 ในการชักชวนเกษตรกรให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ	20	29.40	37	54.40	11	16.20	68	100.00
2.3 การวางแผนด้านการพัฒนาระบบท่อส่งน้ำ	23	33.80	33	48.50	12	17.60	68	100.00
3. ด้านการปฏิบัติการ								
3.1 ในการวางท่อส่งน้ำ	27	39.70	21	30.90	20	29.40	68	100.00
3.2 ในการรับทราบปัญหาหรือแนวทางในการจัดการระบบท่อน้ำ	23	33.80	25	36.80	20	29.40	68	100.00
3.3 ในการบำรุงรักษาท่อส่งน้ำ	25	36.80	22	32.40	21	30.80	68	100.00
3.4 ในการปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชน	20	29.40	27	39.70	21	30.90	68	100.00
3.5 ในการประชาสัมพันธ์และส่งเสริม	24	35.30	24	35.30	20	29.40	68	100.00
3.6 ในการพัฒนาระบบท่อส่งน้ำ	27	39.70	25	36.80	16	23.50	68	100.00
3.7 ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบท่อส่งน้ำ	25	36.80	24	35.30	19	27.90	68	100.00
4. ด้านการติดตามผล								
4.1 การติดตามผลการควบคุมดูแลระบบท่อส่งน้ำ	24	35.30	31	45.60	13	19.10	68	100.00
4.2 การติดตามผลการพัฒนาระบบท่อส่งน้ำ	24	35.30	35	51.50	9	13.20	68	100.00
4.3 การติดตามผลการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับระบบท่อส่งน้ำ	24	35.30	34	50.00	10	14.70	68	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ (2559)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของเกษตรกร

จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของเกษตรกรชาวไร่อ้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ระยะห่างจากหนองสามหมื่นจนถึงพื้นที่ทางการเกษตรของเกษตรกร การเข้ารับการอบรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการผลิตอ้อยหรือการใช้น้ำด้านการผลิตและการได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องเกี่ยวกับ ความสำคัญของน้ำที่ใช้ในการดำรงชีวิตและใช้น้ำเพื่อการเกษตร นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในการ บริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำและหน่วยงานส่งเสริมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เนื่องจากกลุ่ม ตัวอย่างที่มีความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำและหน่วยงานส่งเสริมในระดับที่มากที่สุดจะเข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดการน้ำมากกว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีความเชื่อมั่นน้อย

สำหรับปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนปีที่อยู่ในสถานศึกษาและปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และสังคม ได้แก่ รายได้ทั้งในและนอกภาคการเกษตร ขนาดพื้นที่ของเกษตรกรที่ใช้ประโยชน์ การได้รับความ ช่วยเหลือด้านต่างๆที่เกี่ยวกับการนำน้ำมาใช้ประโยชน์ และการได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องของสถานการณ์ปริมาณ น้ำฝนหรือเรื่องของการจัดการทรัพยากรน้ำ ตลอดจนปัจจัยทางด้านความตระหนัก พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมี ส่วนร่วมที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในตำบลบ้านแก้ง

อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ			
	มีส่วนร่วม		ไม่มีส่วนร่วม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศของผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ				
หญิง	30	35.30	11	34.30
ชาย	55	64.70	21	65.60
รวม	85	100.00	32	100.00
	<i>ค่าไคสแควร์</i>		<i>0.009^{NS}</i>	
2. อายุของผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ				
ต่ำกว่า 35 ปี	2	2.40	2	6.30
35 – 44 ปี	28	32.90	9	28.10
45 – 54 ปี	27	31.80	15	46.90
55 – 64 ปี	23	27.10	5	15.60
65 ปี ขึ้นไป	5	5.80	1	3.10
รวม	85	100.00	32	100.00
	<i>ค่าเฉลี่ย</i>		<i>49.69</i>	
	<i>ค่าสถิติT-test</i>		<i>-0.681^{NS}</i>	
	<i>ค่าเฉลี่ย</i>		<i>ค่าเฉลี่ย</i>	
3. จำนวนปีที่อยู่ในสถานศึกษาของผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ	9		9	
	<i>ค่าสถิติT-test</i>		<i>1.215^{NS}</i>	

หมายเหตุ : ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01, ^{NS} หมายถึง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในตำบลบ้านแก้ง
อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทางสังคม	การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ			
	มีส่วนร่วม		ไม่มีส่วนร่วม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
4. รายได้ในภาคการเกษตร	271,942.48		207,277.48	
ค่าสถิติ T-test			-1931 ^{NS}	
5. รายได้นอกภาคการเกษตร	165,956.00		103,372.00	
ค่าสถิติ T-test			0.956 ^{NS}	
รวมรายได้ในและนอกภาคการเกษตร	437,898.48		310,649.48	
6. ขนาดพื้นที่ที่เกษตรกรใช้ประโยชน์ (ไร่)	29.36		22.55	
ค่าสถิติ T-test			-1.947 ^{NS}	
7. ระยะห่างจากหนองสามหมื่นจนถึงพื้นที่ทางการเกษตรของเกษตรกร (กิโลเมตร)	2.29		3.50	
ค่าสถิติ T-test			2.777 ^{**}	
8. การเข้ารับการอบรมที่เกี่ยวกับการผลิตอ้อยหรือการใช้น้ำด้านการผลิต				
เคยได้รับการอบรม	60	70.60	8	25.00
ไม่เคยได้รับการอบรม	25	29.40	24	75.00
รวม	85	100.00	32	100.00
ค่าไคสแควร์			19.850 ^{**}	
9. การได้รับความช่วยเหลือด้านต่างๆที่เกี่ยวกับการนํานํามาใช้				
เคยได้รับ	36	42.40	8	25.00
ไม่เคยได้รับ	49	57.60	24	75.00
รวม	85	100.00	32	100.00
ค่าไคสแควร์			2.983 ^{NS}	

หมายเหตุ : ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01, ^{NS} หมายถึง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในตำบลบ้านแก้ง
อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทางสังคม(ต่อ)	การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ			
	มีส่วนร่วม		ไม่มีส่วนร่วม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
10. การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรน้ำต่อการดำรงชีวิตของตัวเกษตรกรเอง				
เคยได้รับ	74	87.10	21	65.60
ไม่เคยได้รับ	11	12.90	11	34.40
รวม	85	100.00	32	100.00
<i>ค่าไคสแควร์</i>		6.995**		
11. การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับความสำคัญของการใช้น้ำทำการเกษตรของเกษตรกรเอง				
เคยได้รับ	74	87.10	21	65.60
ไม่เคยได้รับ	11	12.90	11	34.40
รวม	85	100.00	32	100.00
<i>ค่าไคสแควร์</i>		6.995**		
12. การได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องของสถานการณ์ปริมาณน้ำฝน หรือเรื่องของการจัดการทรัพยากรน้ำ				
เคยได้รับ	70	82.40	22	68.80
ไม่เคยได้รับ	15	17.60	10	31.20
รวม	85	100.00	32	100.00
<i>ค่าไคสแควร์</i>		2.56 ^{NS}		

หมายเหตุ : ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01, ^{NS} หมายถึง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของเกษตรกรชาวไร่อ้อยในตำบลบ้านแก้ง
อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)

ปัจจัยด้านความตระหนักและความเชื่อมั่น	การมีส่วนร่วม			
	มีส่วนร่วม		ไม่มีส่วนร่วม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
13. ความตระหนักในการจัดการน้ำ				
ความตระหนักมากที่สุด	85	100.00	31	96.90
ความตระหนักมาก	0	0.00	1	3.10
รวม	85	100.00	32	100.00
ค่าเฉลี่ย	4.92		4.85	
ค่าสถิติ T-test			-1.753 ^{NS}	
14. ความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำ				
ความเชื่อมั่นน้อยที่สุด	0	0.00	0	0.00
ความเชื่อมั่นน้อย	0	0.00	2	6.30
ความเชื่อมั่นปานกลาง	6	7.10	9	28.10
ความเชื่อมั่นมาก	22	25.90	8	25.00
ความเชื่อมั่นมากที่สุด	57	67.00	13	40.60
รวม	85	100.00	32	100.00
ค่าไคสแควร์			16.082**	

หมายเหตุ : ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01, ^{NS} หมายถึง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสรุปได้ว่าเกษตรกรชาวไร่อ้อยมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำด้านการคิดริเริ่ม การวางแผน การปฏิบัติการ และการติดตามผล อยู่ในระดับปานกลาง หรือมีส่วนร่วมเป็นครั้งคราว และพบว่า ปัจจัยด้าน เพศ อายุ ระดับ การศึกษารายได้ทั้งในและนอกภาคการเกษตร ขนาดการใช้ประโยชน์ที่ดิน การได้รับความช่วยเหลือด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการนำน้ำมาใช้ประโยชน์การได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องของสถานการณ์ปริมาณน้ำฝนหรือเรื่องของการจัดการ ทรัพยากรน้ำ และปัจจัยด้านความตระหนักในการจัดการน้ำของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ได้แก่ การเข้ารับอบรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการผลิตอ้อยหรือการใช้น้ำด้านการผลิตระยะห่างจากแหล่งน้ำ (หนองสามหมื่น) ถึงพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร การได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องเกี่ยวกับความสำคัญของน้ำที่ใช้ในการดำรงชีวิตและใช้น้ำเพื่อการเกษตร รวมทั้งปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำ หน่วยงานส่งเสริมของภาครัฐและโรงงานน้ำตาล

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องความสำคัญ คุณค่าของทรัพยากรน้ำ และการจัดการทรัพยากรน้ำที่ถูกต้องจะทำให้เกษตรกรเห็นถึงความสำคัญคุณค่าของทรัพยากรน้ำในการดำรงชีวิต และเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรเกิดความสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวถึงผู้ใช้น้ำที่มีการรับข้อมูลข่าวสารของการจัดการทรัพยากรน้ำมากกว่า 5 ครั้งทำให้มีส่วนร่วมในการจัดการน้ำมากกว่าผู้ใช้น้ำที่ได้รับข้อมูลข่าวสารน้อยกว่า 5 ครั้ง (ไพลิน, 2550; จำเนียร, 2552; เสริมสิทธิ, 2553; บุญญารัตน์, 2555) โดยข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมักเกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การประชุม ฝึกอบรม และดูงาน (ไพลิน, 2550; จำเนียร, 2553) เพราะเมื่อเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆมากขึ้นเท่าไรก็จะส่งผลให้เกิดการเข้ามีส่วนร่วมมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้หากเกษตรกรมีความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ใช้น้ำและหน่วยงานส่งเสริมที่เกี่ยวข้องในระดับที่มากที่สุดจะเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำมากกว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีความเชื่อมั่นน้อยเพราะกลุ่มผู้ใช้น้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องบริหารจัดการให้เกิดผลและความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งจะทำให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจเชื่อมั่นที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำรวมทั้งเกษตรกรที่มีพื้นที่ทางการเกษตรอยู่ใกล้กับหนองสามหมื่นจะมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำมากกว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่ทางการเกษตรห่างไกล เนื่องจากเกิดความเชื่อมั่นด้านการเข้าถึงแหล่งน้ำของตัวเอง ซึ่งจะสะท้อนถึงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการส่งเสริมให้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องความสำคัญและการมีจำกัดของทรัพยากรน้ำในด้านการดำรงชีวิตและการเกษตรแก่เกษตรกรในชุมชนเพื่อให้เกษตรกรเห็นถึงความสำคัญของน้ำ และเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำมากขึ้น โดยการจัดประชุมกลุ่มชาวบ้านให้ความรู้ ข้อมูล และข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ความสำคัญของทรัพยากรน้ำในการดำรงชีวิตและการเกษตร
2. ควรมีการจัดการอบรมให้แก่ชาวบ้านในชุมชนและกลุ่มเกษตรกรชาวไร่อ้อย โดยการให้ข้อมูล และความรู้เกี่ยวกับการผลิตอ้อยอย่างละเอียด และการใช้น้ำด้านการผลิตทางการเกษตรต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำมากขึ้น
3. ควรมีการจัดกลุ่มชาวบ้านและเกษตรกรให้ศึกษาดูงาน ไร่อ้อยที่มีประสิทธิภาพในการผลิตและการใช้น้ำที่เหมาะสมในการผลิตเพื่อเป็นแนวทางให้แก่เกษตรกร และเป็นแรงผลักดันให้เกษตรกรเข้ามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น
4. หน่วยงานส่งเสริมของภาครัฐและโรงงานน้ำตาลควรจะต้องแสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของตนเพื่อให้เกษตรกรเกิดความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกริก ปั่นแห้งเพชร, วินัย ศรีวัต, สมชาย บุญประดับ, สุกิจ รัตนศรีวงษ์, สหัชชัย คงทน, สมปอง นิลพันธ์ และคณะ. (2552). ผลกระทบของภาวะโลกร้อนต่อการผลิต ข้าว อ้อย มันสำปะหลังและข้าวโพดของประเทศไทย. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.]
- จำเนียร โกมลวานิช. (2552). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตจัดรูปที่ดินด้านการบริหารจัดการการใช้น้ำ ศึกษากรณี โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพนมทวน อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2556). น้ำจัดการได้ เกษตรกรไทยยั่งยืน. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.]
- เทศบาลบ้านแก้ง. (2557). แผนพัฒนาตำบล. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.]
- บุญญรัตน์ เครือวัลย์. (2555). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาขามเฒ่า. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไพลิน นุชถาวร. (2550). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโดมน้อย จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิลยา โพนสุวรรณ. (2549). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำบางปะกง-ปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- วิเชียรเกิดสุข และ วิชราพร เกิดสุข. (2552). ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อความเสี่ยงและความเปราะบางของชาวนาในลุ่มน้ำชี. วารสารวิจัย มข, 14 (4), 683 -694.
- สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย. (2558). รายงานพื้นที่ปลูกอ้อยปีการผลิต 2557/58. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.]
- ศุภางค์จันทวานิช. (2546). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ตีรกันันท์. (2555). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสริมสิทธิ สุมุณฑา. (2553). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน กรณีศึกษาโครงการชลประทานกิโดมตรที่ 6 อำเภอชัยธานี นครเวียงจันทน์. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โสภิตา สุรินทะ. (2553). การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.